

Täysistunto

Keskiviikko 4.5.2022 klo 14.00—16.43

9. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022

Kertomus K 7/2022 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan, lakivaliokunnan, sivistysvaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Avaan keskustelun. Edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.06 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Yhdenvertaisuusvaltuutetun perustehtävänä on valvoa ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjinnän vastainen työ luovat pohjan kaikkien yhdenvertaiselle osallistumiselle yhteiskunnassa ja kaikilla sen osa-alueilla.

Nyt käsittelyssä oleva kertomus nostaa esille monta keskeistä havaintoa oikeuksien toteutumisesta Suomessa. Kuten kertomus osoittaa, meillä on tehty paljon arvokasta ja pitkäjänteistä työtä, mutta paljon on vielä tekemättä. Valtuutetun kertomuksessa nostetaan vahvasti esille esimerkiksi eri vähemmistöjen asema, ihmiskaupan uhrin tukeminen sekä maahanmuuttajien asema ja oikeuksien toteutuminen, mutta haluan tässä puheenvuorossa erityisesti korostaa vammaisten henkilöiden asemaa Suomessa.

Arvoisa puhemies! Suomi on ratifioinut jo kesäkuussa 2016 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen, joka asettaa sopimusvaltioille velvoitteen toteuttaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus täysimääräisesti. Vammaispalvelut eivät ole siis ylimääräisiä etuuksia, vaan ne ovat vammaisille kuuluvia oikeuksia, joiden avulla mahdollistetaan yhdenvertainen osallistuminen yhteiskuntaan, myös työelämään. Yhdenvertaiset oikeudet edellyttävät esimerkiksi esteettömyyttä, saavutettavuutta ja apuvälineiden toimivuutta.

Kuten yhdenvertaisuusvaltuutettukin raportissa nostaa esille, tulee meillä vammaisten henkilöiden oikeussuojaa edelleen vahvistaa. Meidän tulee uudistaa yhdenvertaisuuslain säädäntöämme, jotta vammaisten henkilöiden oikeudet esimerkiksi kohtuullisiin mukautuksiin ja heidän erityistarpeidensa parempaan huomioimiseen tuodaan osaksi sitovaa lain säädäntöä. Kyse on ihmisoikeuksien toteutumisesta ja samalla Suomen kansainvälisten velvoitteiden noudattamisesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2022 vp

Arvoisa puhemies! Myös vammaisten työllisyys laahaa edelleen merkittävästi muuta työllisyyttä jäljessä. Esimerkiksi työelämälainsäädäntöä on meillä kehitetty vammattoman henkilön lähtökohdista, ja vammaisuus rinnastetaan usein virheellisesti työkyvyttömyyteen, osatyökyvyttömyyteen tai jopa sairauteen. Vammaisia ihmisiä on Suomessa ohjattu työkyvyttömyyseläkkeelle jo suoraan peruskoulusta ilman, että heidän työkykyään olisi varsinaisesti arvioitu.

Suomessa on suuri määrä työkykyisiä vammaisia ihmisiä, jotka ovat tahtomattaan työelämän ulkopuolella. Heidän joukossaan on ammattiin valmistuneita osaajia, korkeasti koulutettuja asiantuntijoita ja motivoituneita työntekijöitä monenlaisiin tehtäviin. Meillä ei todellakaan ole varaa jatkaa tällaisia syrjiviä toimintatapoja ja heittää hukkaan tällaista osaamista.

Vuonna 2020 työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi selvityksen vammaisten henkilöiden työllistymisen rakenteellisista esteistä. Selvitys osoitti, että meillä on paljon rakenteellisia työelämän yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia ja esteitä. Ongelmia on muun muassa vammaispalveluissa, tuki- ja palvelujärjestelmässä ja esteettömyydessä. Samoin suhtautumisessa vammaisiin työnhakijoihin meillä on edelleen rutkasti parannettavaa. Esimerkiksi oikeusministeriön vuonna 2021 julkaiseman perusoikeusbarometrin mukaan viimeisen vuoden aikana 39 prosenttia vammaisista henkilöistä ilmoitti kokeneensa syrjintää työssä ja työnhaussa. Paljon on siis vielä tehtävää myös asenteiden muuttamiseksi.

Arvoisa puhemies! On hienoa, että yhdenvertaisuusvaltuutettu on ottanut kantaa myös vammaisyrittäjien tilanteeseen, sillä kuten valtuutettu toteaa, vammaisella henkilöllä on oltava yhdenvertaiset mahdollisuudet yrittäjyyteen. Näin ei valitettavasti tällä hetkellä ole. Jotta yhdenvertaisuus voisi toteutua, tulee vammaisuuden aiheuttamat kustannukset kompensoida vammaisille yrittäjille etenkin yrityksen perustamisvaiheessa. Nämä kulut ovat sellaisia, joita vammattomalla yrittäjällä ei ole. Tämä on juuri sitä positiivista erityiskohdelua, jota yhdenvertaisuus edellyttää.

Yrittäjyyden esteenä voivat olla myös vammaispalvelulain kunta- ja aluekohtaiset soveltamiskäytännöt. Yrittäjänä oleminen voi olla mahdotonta, jos ei esimerkiksi saa kuljetuspalveluita tai henkilökohtaista apua yrittäjyyden edellyttämällä tavalla. Myös esimerkiksi vammaisten yrittäjien tukemiseen ja tukien kohdentamiseen liittyy vielä useita epäkohtia, kuten kertomuksessakin tulee ilmi. Esimerkiksi aloittelevan yrittäjän starttirahassa ja vammaisen henkilön saaman työkyvyttömyyseläkkeen yhteensovittamisessa on monia ongelmia. Paljon on siis vielä lainsäädännössä tehtävää, jotta vammaisyrittäjät saadaan laissa samalle viivalle muiden yrittäjien kanssa.

Arvoisa puhemies! Jotta vammaisten henkilöiden oikeuksia voidaan kestäväällä tavalla vahvistaa, tarvitsemme siis muutoksia myös lainsäädännössä. Toisaalta tarvitaan myös asenteiden muutosta ja uutta ajattelutapaa sekä myös vahvempaa edunvalvontaa, jotta vammaisten henkilöiden oikeudet saadaan vihdoinkin samalle tasolle ei-vammaisten kanssa.

Edunvalvonnan parantamiseksi tarvitsemme Suomeen vammaisasiavaltuutetun, joka keskittyy vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseen ja niiden toteutumisen valvontaan sekä epäkohtien korjaamiseen. Toiminnan tehokkuuden ja vaikuttavuuden sekä toimivaltuuksien varmistamiseksi tuleva valtuutettu tulisi sijoittaa toimimaan yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä ja yhdenvertaisuuslakia tulee uudistaa sisällyttämällä vammaisasiavaltuutetun virka ja sen tehtävät yhdenvertaisuusvaltuutetulle.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2022 vp

Vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumisen tulee tapahtua yhdenvertaisesti ja kattavasti koko maassa. Tämän toteutumisen varmistamiseksi tarvitsemme riittävää ja tehokasta valvontaa sekä tarvittaessa kykyä ja voimaa puuttua esille nouseviin epäkohtiin. Suomen tulee lopultakin täyttää kansainväliset velvoitteensa ja varmistaa vammaisten henkilöiden oikeuksien yhdenvertainen toteutuminen. Näin ei siis valitettavasti tapahdu, ja nyt meidän on tehtävä tämän asian eteen todella isoja päätöksiä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ledamot Rehn-Kivi, var vänlig.

15.12 Veronica Rehn-Kivi r: Värderade talman, arvoisa puhemies! I ett rättvist och tolerant samhälle ska inte personliga faktorer såsom modersmål, funktionsnedsättning, sexuell läggning, religion eller etniskt ursprung kunna påverka individens möjligheter att få utbildning, arbete eller tjänster av olika slag. Att alla kan delta på lika grunder är en av grundpelarna för ett rättvist och jämlikt samhälle. På basis av statistiken i diskrimineringsombudsmannens berättelse kan man tyvärr konstatera att diskrimineringen fortfarande finns djupt i den finländska samhällets strukturer. Funktionshinder är den största diskrimineringsgrunden utgående från antalet kontakter med diskrimineringsombudsmannen: hela 806 stycken fall mellan år 2018 och 2021.

Ombudsmannen uttrycker också sin oro för de bristfälliga färdigheter som finns inom hälso- och sjukvården för att främja likabehandling mellan olika patientgrupper, i synnerhet bland personer med funktionsnedsättning eller som hör till en språklig minoritet. Att det finns problem med förverkligandet av de språkliga rättigheterna för de svenskspråkiga klienterna inom social- och hälsovården är något många av oss väl känner till.

Arvoisa puhemies! Tällä hetkellä on käynnissä monia yhteiskunnallisia muutoksia, jotka vaikuttavat kielivähemmistöihin ja vammaisten ihmisten asemaan. Sosiaali- ja terveysuudistuksen toimeenpanon yhteydessä toteutetaan vammaispalvelulain uudistus ja säädetään uusi vammaispalvelulaki. On tärkeää, että me päättäjinä otamme näissä uudistuksissa huomioon yhdenvertaisuusvaltuutetun ehdotukset ja huomiot. Meitä on monta kansanedustajaa tässä salissa, jotka istumme myös hyvinvointialueemme valtuustossa tai hallituksessa ja teemme pitkäkantoisia linjauksia palveluista ja niiden laadusta. Toivon, että yhdenvertaisuuden toteutuminen on sote-uudistuksen hengen mukaisesti tärkeä tekijä hyvinvointialueidemme strategioita laadittaessa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun suosituksen mukaisesti hyvinvointialueiden hyvinvointi- ja palvelustrategioissa tulisi ottaa huomioon YK:n vammaisyleissopimus ja yhdenvertaisuuslaki. Kuntien ja kuntayhtymien välillä on suuria eroja vammaispalveluiden myöntämiskäytännöissä, valitusten määrissä sekä päätösten perusteluissa. Tilanne asettaa vammaiset henkilöt eriarvoiseen asemaan sen perusteella, missä he asuvat. Vammaispalvelut kootaan nyt laajemman väestöpohjan omaaville hyvinvointialueille. Tämä toivottavasti johtaa alueellisten erojen vähenemiseen, yhteisiin käytäntöihin ja vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen huomioimiseen.

Ärade talman, arvoisa puhemies! Berättelsen innehåller många viktiga punkter och en övertäckande genomgång av det mänskörättsliga läget i Finland. Såsom ombudsmannen konstaterar i förordet: Vi ser glädjande framgång, men också grova, förödande erfarenheter av diskriminering och utanförskap. Med berättelsen i bakfickan vill jag betona följande:

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2022 vp

Nu behöver vi en grundläggande ändring i vårt tankesätt så att vi också i praktiken kan förverkliga en verklig jämlikhet och delaktighet för alla personer i vårt samhälle. — Tack.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Hopsu, olkaa hyvä.

15.16 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Yhdenvertaisuustyö on koko hyvinvointiyhteiskunnan perusta, mutta yhdenvertainen ja tasa-arvoinen Suomi ei toteudu itsestään. Meidän pitää rakentaa yhteiskuntaa, jossa sukupuoleen, ihonväriin, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai mihin tahansa muuhun inhimilliseen ominaisuuteen katsomatta olemme kaikki yhdenvertaisia. Meidän on torjuttava rasismia sen kaikissa muodoissa, niin arjessa kuin instituutioissakin. Tämä velvollisuus korostuu erityisesti kriisien aikana, sillä kriisit osuvat voimakkaammin juuri yhteiskunnan hauraimpiin ja heikoimpiin ihmisryhmiin. Esimerkiksi koronan myötä näimme, kuinka vanhusten ja vammaisten oikeuksien toteutuminen oli kovilla.

Tulee muistaa, että perusoikeudet koskevat myös muita kuin Suomen kansalaisia. Esimerkiksi perhe-elämän suojan ja lasten oikeuksien tulisi suojata yhtäläillä ulkomaalaisia kuin suomalaisia. Silti tietoon tulee yhä jatkuvasti tapauksia, joissa lapsen perustavaa laatua olevat oikeudet eivät toteudu. Yleensä on kyse tilanteesta, jossa toinen vanhemmista erotetaan lapsesta käännättämällä tai karkottamalla hänet pois Suomesta tai perheen yhdistäminen evätään. Suomi on sitoutunut takaamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan jokaisen lapsen oikeuksien toteutumisen. Lasten etu on aina arvioitava huolellisesti ja yksilöllisesti turvapaikkaprosessissa, ja lapsi tulee aina nähdä ensisijaisesti lapsena ja vasta sen jälkeen turvapaikanhakijana.

Julkisen vallan käyttäjinä meillä on yhdenvertaisuuskysymyksissä suuri vastuu, sillä toimimme esimerkkinä ja mallina. Demokratian toteutumisen kannalta perustuslain linjaus kansanedustajien koskemattomuudesta ja puhevapaudesta on tärkeä, mutta perusoikeuksiin kuuluu, että omien perusoikeuksien toteuttaminen ei saa loukata muiden perusoikeuksia. Puhevapaus ei saa tarkoittaa vapautta vastuusta tai oikeutta yhdenvertaisuuden tai ihmisarvon loukkauksiin.

Päättäjien ja virkamiesten koulutuksen yhdenvertaisuuskysymyksissä tulee olla entistä järjestelmällisempää. Päättäjien ja virkamiesvalmistelijoiden osaamisen ja ymmärryksen lisääminen varmasti lisää myös esimerkiksi lakisääteisten yhdenvertaisuussuunnitelmien syntyä kunnissa ja kouluissa ja niin edelleen. Opettajataustan omaavana pidän erittäin tärkeänä koulujen yhdenvertaisuussuunnitelmia. Varhaiskasvatukseen tulisi saada vastaavat. Tärkeää on, että kaikki pääsevät osallistumaan suunnitelman valmisteluun. Prosessi on tärkeä, siitä kertyy osaamista, ymmärrystä ja oppimista, joka sitten toivottavasti myös päättyy lopulta käytännön työhön.

Arvoisa puhemies! Yhdenvertaisuusvaltuutettu nostaa kertomuksessa kehittämiskohteita työelämän osalta. Yhdenvertaisuuslakia säädettäessä Suomessa päädyttiin eurooppalaisittain poikkeukselliseen ratkaisuun, jossa syrjinnän kieltoa yleisesti valvovilla viranomaisilla, Suomessa yhdenvertaisuusvaltuutetulla ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla, ei ole toimivaltaa työelämässä. Tähän oikeusturvan toteutumisen kannalta keskeiseen ongelmaan ovat kiinnittäneet huomiota muun muassa EU:n komissio, Euroopan neuvoston rasisminvastainen komitea ECRI sekä eduskunnan perustuslakivaliokunta.

Työsuojeleviranomaisten toiminta keskittyy syrjintään puuttumiseen työsuhteen aikana, ei silloin kun työsuhde on päättynyt tai syrjintä on muuten loppunut. Keskeisenä seu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2022 vp

raamuksena on ollut todetun syrjinnän siirtäminen syyttäjän arvioitavaksi rikosoikeudellisia seuraamuksia varten. Näissä tilanteissa yhdenvertaisuuslain syrjinnän uhrin suojaksi säädetyt oikeussuojakeinot ovat kuitenkin usein jääneet toteutumatta.

Tutkimukset osoittavat, että erityisesti vähemmistöt kohtaavat työelämässä laajaa syrjintää. Kuitenkin vähemmistöihin kuuluvat vievät esimerkiksi rekrytointisyrjintää työsuojeluviranomaisten tutkittavaksi vain harvoin. Kansalaisjärjestöt ja osa työmarkkinajärjestöistä ovat esittäneet, että yhdenvertaisuusvaltuutetulle ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle annettaisiin mahdollisuus arvioida myös työelämän syrjintää samalla tavoin kuin muuallakin yhteiskunnassa esiintyvää syrjintää. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitääkin tärkeänä, että työelämän syrjintää koskevan asian voisi tuoda jatkossa myös yhdenvertaisuusvaltuutetun käsiteltäväksi ja asian voisi tarvittaessa viedä myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan. Näin oikeussuoja työelämässä vahvistuisi.

Arvoisa puhemies! On hyvä, että eduskunta käsittelee tätä ansiokasta kertomusta laajasti ja tarttuu esityksiin ja turvaa toivottavasti myös riittävät resurssit niin lainvalmisteluun kuin toimeenpanoon.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Pirttilahti, olkaa hyvä.

15.21 Arto Pirttilahti kesk: Arvoisa herra puhemies! Todellakin yhdenvertaisuusvaltuutetulla on laaja työkenttä, tehtäväkenttä, ja toimivalta myös toimia Suomessa ja tarkastella eri näkökulmista syrjintää meillä ja varsinkin sitä, miten tämä yhdenvertaisuus toteutuu. Positiivista tässä selonteossa on se, että tässä on nyt nähty, että neljän vuoden aikana on kuitenkin tullut positiivista kehitystä ihmisoikeuksiin ja myös yhdenvertaisuuden toteutumiseen Suomessa. Mutta tehtävää on vielä paljon. Tässä edelliset puhujat ovat ottaneet esimerkkejä esimerkiksi juuri työelämän kohtaannosta, miten vammaisia on siinä käsitelty. Tämä liittyy muun muassa juuri vammaisyrityksyyteen ja siihen, millä tavalla vammaiset saavat myös mahdollisuuden työllistyä työpaikoissa.

Olin aikaisemmin seutuyhdistyksellä töissä Ylä-Pirkanmaalla muutamia vuosia. Siitä taitaa olla jo yli kymmenkunta vuotta. Meillä olivat silloin yhteiskunnallinen yritys -hankkeet vahvasti nosteessa. Ne perustettiin juurikin siltä pohjalta, että yhteiskunnalliset yritykset palkkaisivat myös vammaisia tai syrjinnän allakin olevia ihmisiä, mahdollistettaisiin heille työmahdollisuuksia. Mutta tämä ei taida hirveän kovassa muodissa enää olla. Siihen aikaan valtiokin tuki vahvasti näitten yhteiskunnallisten yritysten syntyä.

Toinen asia tähän, mitä viimeaikainen kehitys on ollut ja mikä on tärkeää valtion toimijalla: Ollaan esimerkki yhdenvertaisuuden edistämisestä koko yhteiskunnassa. Me too, myös emergency too ja niihin liittyvät hankkeet ovat nostaneet näitä epäkohtia esille, ja tavallaan hallinnon, päätöksenteon ja johtamisen kulttuuri on Suomessa muuttunut. Eli esimerkiksi pelastustoimen osalta emergency too nosti sen tavallaan kuohuna esille, ja se, että meillä on nollatoleranssi syrjinnälle, seksuaaliselle häirinnälle ja muulle näissä julkisissa toimijoissa, on hiljaksen mennyt eri organisaatioitten lävitse. Mielestäni siinä kuitenkin pitää olla valtion toimijoitten edellä. Meillä on toki vielä Suomessa yrityksiäkin, missä on niin sanotusti vanhakantaista johtajuutta. Varsinkin naisaloillakin on vielä tällaista johtajuutta, mikä tulee karsia pois. Se ei ole tasa-arvoista, kun syrjitään erilaisilla asioilla muun muassa naistyöntekijöitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2022 vp

Eli paljon on tekemistä, ja toivonkin tälle raportille ja myös yhdenvertaisuusvaltuutetun suosituksille hyvää käsittelyä täällä eduskunnassa. Menemme taas yhden askeleen kohti parempaa yhteiskuntaa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ledamot Strand, var vänlig.

15.24 Joakim Strand r: Ärade talman! Tack ska ni ha. Vi behandlar alltså diskrimineringsombudsmannens berättelse.

Tässä on pidetty erinomaisia puheenvuoroja. Itse haluaisin nostaa erityisesti edustaja Mäkisalo-Ropposen pointin tästä, miten vammaisten mahdollisuuksia yrittäjyyteen tulisi tukea. Minun mielestäni siinä on semmoinen asia, missä voitaisiin ihan aidosti pyrkiä olemaan edelläkävijä koko maailmassa:

På vilket sätt vi kunde vara bättre än andra, stöda verksamhetsförutsättningarna för personer med särskilda behov vad gäller företagande.

I den här berättelsen lyfts många saker upp. Jag skulle själv ta ännu några poänger, till exempel elektronisk identifiering, sähköinen tunnistautuminen. Det är någonting som bör möjliggöras för alla på lika grunder oavsett var man bor.

Myös edustaja Rehn-Kivi nosti paljon hyviä asioita esille. Erityisesti ehkä kielelliset palvelut, mitä tulee sosiaali- ja terveystalviuuihin, ovat käytännössä ihan de facto elintärkeitä.

Det att man kan få betjäning på eget modersmål, i synnerhet när det gäller social- och hälsovården och kanske allra speciellt när det gäller akut sjukvård, är bland det mest heliga man kan få för skattededel. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Meri, olkaa hyvä.

15.25 Leena Meri ps: Kiitos, arvoisa puhemies! On äärettömän tärkeää, että kaikessa lainsäädännössä ja toiminnassa meillä on riittävä valvonta kunnossa, mutta haluaisin muistuttaa, että mikään määrä valvojia ei riitä, mikäli siellä perustoiminnoissa ei ole riittävästi ihmisiä. Meillä on paljon ollut keskustelua viime aikoina, ja mediassakin, siitä, että esimerkiksi hoitajia ei ole riittävästi. Yksi esimerkki on Digi- ja väestöviraston käsittelyajat. En tiedä, onko siellä nyt resurssipula vai mikä pula siellä on, mutta esimerkiksi edunvalvojan määrääminen henkilöille, joiden terveydentila on heikentynyt — muun muassa vammaiset henkilöt ja ikäihmiset — kestää noin kuusi kuukautta, eli puoli vuotta kestää edunvalvojan määrääminen. Haluan siis korostaa tällä puheenvuorollani, että mikäli hallitus ei huolehdi tiettyjen peruspalveluiden perusrahoituksesta — koskee se sitten sosiaali- ja terveystalviuuihen henkilökuntaa, oikeusministeriön hallinnonala, esimerkiksi tuomioistuimia — on oikeastaan ihan epäoikeudenmukaista piiskata, moittia ja rangaista sellaista tahoa. Jos yksi ihminen ei pysty tekemään kolmen ihmisen työtä, niin ei se sillä moittimisella ja uudella valvojalla parane, jos siellä ei ole riittäviä resursseja. Tämä on semmoinen asia, mihin toivoisin, että hallitus kiinnittäisi huomiota.

Lisäksi paljon puhutaan oikeusvaltiosta ja valvonnasta. Lakivaliokunta on muun muassa useita kertoja tuonut esille oikeusvaltion ongelmat tällä hetkellä, kun perusrahoitus uu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2022 vp

puu, elikkä ihmiset eivät pääse viivytyksettä asioidensa kanssa oikeuteen, ja silloin se liittyy myös tähän valvontaan, että he eivät saa oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskevia päätöksiä sinne nopeassa aikataulussa ratkaistavaksi.

Tästä syystä pyydänkin, että hallituspuolueiden edustajat, jotka keksivät koko ajan uusia valvoja ja nimikkeitä ja virastoja, kiinnittäisivät huomiota juuri siihen ongelmaan, että pitää olla riittävästi ihmisiä, joita valvoa, koska se pelkkä piiskaaminen ei riitä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

15.28 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Vielä pari asiaa.

Ensinnäkin vammaisyrittäjyydestä. Ilokseni voin todeta, että Careeria-oppilaitoksessa viime viikolla valmistui jo toinen vammaisyrittäjien ryhmä, joka oli saanut koulutuksen yrittäjyyteen. Siinä oli lähes 20 innostunutta uutta yrittäjää, ja vuosi sitten oli jo yksi tällainen samanlainen ryhmä, ja ensi syksynä aloittaa kolmas ryhmä. Elikkä mielenkiintoa tähän vammaisyrittäjyyteen tuntuu nyt olevan kovin paljon. Keskusteluissa näiden valmistuneiden yrittäjien kanssa tuli esille juuri se, mitä tuossa pidemmässä puheenvuorossani-kin sanoin, elikkä he kokevat, että he eivät ole yhdenvertaisia muiden yrittäjien kanssa, eli siellä on myöskin ihan lainsäädännöllisiä puutteita.

Mutta, arvoisa puhemies, vielä pari sanaa tästä yhdenvertaisuudesta. Tarkastusvaliokunnan mietinnössä, jonka aiheena oli lainsäädännön vaikutusarviointien laatu, korostettiin muutama viikko sitten sitä, että meidän tulisi oppia tekemään vammaisvaikutusten arviointia osana lainsäädäntötyötä. Selvitysten mukaan tätä vammaisvaikutusten arviointia ja yleensäkin ihmisvaikutusten arviointia osana lainsäädäntötyötä tehdään hyvin vähän, ja se aiheuttaa sitten sitä, että esimerkiksi vammaisten erityistilanteita ei ole välttämättä lainsäädännössä riittävästi huomioitu. Toki tässä puhuttiin lainsäädäntötyöstä, mutta tämän toimintatavan tulisi kyllä siirtyä myöskin hyvinvointialueille ja kuntiin. Tällä tavalla saataisiin varmasti vammaisten yhdenvertaisuutta huomioitua paremmin kuin tällä hetkellä. Eli nyt, kun hyvinvointialueita rakennetaan, niin toivon, että siellä erityisesti pohditaan sitä, miten vammaisten ääni saadaan kuuluviin nykyistä paremmin.

Kysymys ei ole siis vammaispalveluista. Aika usein tulee kommentti siitä, että vammaispalveluja kyllä meillä kehitetään, mutta kysymys ei ole pelkästään vammaispalvelujen kehittämisestä, vaan siitä, miten tällainen uudenlainen asenne ja ajattelu saadaan valtavirtaistettua kaikkeen päätöksentekoon, koska kaikessa päätöksenteossa pitäisi huomioida, mahdollistuuco myös vammaisille yhdenvertainen osallistuminen ja toiminta. Vammaisneuvoston jäseniä tulisi saada esimerkiksi läsnä- ja puheoikeudella eri toimielimiin, silloin vammaisvaikutusten arviointi tulisi varmasti tehtyä. Syytä olisi miettiä myöskin, tulisiko potilas- ja sosiaaliasiahenkilön rinnalle saada vammaisasiahenkilö, jolla olisi aikaa ja valmiuksia paneutua juuri vammaisten tilanteeseen, koska palautteiden perusteella potilas- ja sosiaaliasiahenkilöillä ei välttämättä ole riittävästi tietoa esimerkiksi vammaisten erityistilanteista, joita he kohtaavat. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäkelä, olkaa hyvä.

15.31 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Muutamia huomioita tästä yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2022 vp

Ensin sellainen näkökohta, joka oli mielestäni hyvä ja josta olen samaa mieltä, eli se, että digitaaliset oikeudet tulisi toteuttaa yhdenvertaisesti ja sähköinen tunnistautuminen täytyisi hoitaa nykyistä paljon selkeämmin, paremmin ja yhdenvertaisemmin. Tämä olisi tärkeä asia tietoyhteiskunnassa, jossa elämme ja jossa suuri osa palveluista on sen sähköisen tunnistautumisen takana. Nyt me olemme pankkitunnuksiin sidottuja käytännössä suurelta osin. Meillä ei ole laajalle levinnyttä parempaakaan tunnistautumismenetelmää, ja yleensäkin ihmisten henkilötunnistautuminen, vahva tunnistautuminen, riippuu kalliista ja vaikeasti saatavilla olevista passeista ja henkilökorteista, joiden omistamisen tulisi olla ennemminkin perusoikeus kuin suurella rahalla ostettava ja vaikea asia, jota pitää jonottaa poliisiasemalta, josta ei meinaa saada edes aikoja.

Tässä raportissa on liian vähän toisaalta mielestäni huomioitu sitä, mikä oli näiden koronan aikaisten mielivaltaisten rajoitusten vaikutus yhdenvertaisuuteen elinkeinonharjoittajien kesken ja esimerkiksi sen suhteen, että ihmiset pääsevät vierailemaan omaistensa luona hoitolaitoksissa. Sitä pitäisi huomioida enemmän.

Miesten ja poikien asemaa ei ole huomioitu mielestäni riittävästi tässä yhdenvertaisuusvaltuutetun raportissa. Jos tyttöjen oppimistulokset olisivat niin huonoja kuin poikien oppimistulokset, siitä nousisi aivan valtava meteli. Nyt se asia jotenkin niin kuin vaietaan. Eli se, että miehet ja pojat eivät pärjää suomalaisessa yhteiskunnassa niin hyvin kuin pitäisi, pitäisi huomioida paremmin.

Se, että puhutaan ruotsinkielisten oikeuksista palveluihinsa: Heillä on ne oikeudet palveluihinsa. Mutta myös suomenkielisillä voi olla joissain tapauksissa vaikeuksia saada kunnollisia palveluita äidinkielellään — erityisesti ruotsinkielisillä alueilla, mutta myös hoitohenkilökunnan kielitaito jossain muilla paikoin saattaa olla suomen kielen suhteen haasteellinen. Eli hoitopalveluitakaan ei välttämättä saa äidinkielellään.

Viimeisenä kritisaisin myös sitä, että tässä raportissa hieman liikaa korostetaan tätä paperittomien oikeuksien puolta. Eli lähtökohtahan on se, että jos joku on paperiton, hänellä ei ole oleskeluoikeutta Suomessa millään perusteella, niin hänenhän pitäisi silloin poistua Suomesta eikä hänelle pitäisi rakentaa mitään palvelujärjestelmää. Tässä mielessä valtuutettu lähtee mielestäni hieman anarkistiseen asenteeseen, kun tämä selvä lainopillinen, juridinen lähtökohta sivuutetaan ja tällaisia palveluita käydään vaatimaan.

Hieman ihmettelen myös sitä, että kun tässä puhutaan niin paljon maasta poistettavien oikeuksista, palautettavien oikeuksista, niin eikö niillä ihmisillä olekaan oikeuksia, joiden uhreiksi nämä henkilöt esimerkiksi ovat joutuneet. Monestihan karkotuksen ja maasta palautuksen peruste on törkeään rikokseen syylistyminen. Eikö niille ihmisille, jotka ovat näiden henkilöiden tekojen kohteena olleet, olekaan oikeuksia, vaan ainoastaan sillä tekijällä?

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kankaanniemi, olkaa hyvä.

15.34 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa herra puhemies! Tässä keskustelussa on ollut hyviä puheenvuoroja vammaisista ja monista muista erityisryhmistä. Ne ovat todella tärkeitä yhdenvertaisuuden varmistamiseksi niin pitkälle kuin mahdollista tässä yhteiskunnassa. Toimenpiteitä edelleen tarvitaan.

Ehkä tuon tähän sellaisen alan, jota ei välttämättä niin paljon ajatella, eli alueellisen yhdenvertaisuuden. Siinä suhteessa tässä keskusteltiin muun muassa laajakaistasta, joka on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2022 vp

tärkeä tietoyhteiskunnan toimintojen kannalta, ihmisten palvelujen saatavuuden kannalta sekä toiminnallisesti että taloudellisesti. Se, että tällainen yhdenvertaisuus yhä paranee, on tärkeä näkökulma.

Sen lisäksi sitten ehkä ainakin jossain määrin uutena kysymyksenä on nostettava esille tämä viimeaikainen kehitys polttoaineiden ja nimenomaan liikennepolttoaineiden hintojen rajusta noususta, jota olemme täällä muussa mielessä paljon käsitelleet. Sillä on myös erittäin vahva yhdenvertaisuutta loukkaava ominaisuus. Ne ihmiset, jotka asuvat etäällä, missä ei ole julkista liikennettä ja kuitenkin palvelut ovat etääntyneet ja tahtovat näinä aikoina etääntyä entisestään, joutuvat yhdenvertaisuuden näkökulmasta entistäkin hankalampaan asemaan, ja sitä pitäisi vakavasti miettiä.

Olen itse miettinyt sellaista mallia, että haja-asutusalueella, jossa ei julkista liikennettä ole, annettaisiin tällaisille ihmisille esimerkiksi muovikortti, jolla saisi ehkä kilometreihin sidotusti 5 prosentin tai 10 prosentin tai 15 prosentin alennuksen. Bensamittarilla voisi ensin panna sen kortin niin kuin bonuskortin, ja se olisi tietyn henkilön omaisuutta ja tietyllä henkilöllä olisi oikeus siihen korttiin. Näin korvattaisiin sitä, että nämä kustannukset tulisivat otetuiksi huomioon arkisessa elämässä niin työn kuin asioinnin osalta.

En tiedä, onko tämä malli toteuttamiskelpoinen, mutta kun ihminen on kuuhunkin onnistunut menemään, niin uskoisin, että tämäkin ajatus voisi olla sellainen, mitä kannattaisi miettiä ja vapaasti käyttää. Eli asia on tärkeä, ja myös tämä alueellinen tasa-arvo pitää ottaa vakavasti huomioon.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan, lakivaliokunnan, sivistysvaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava lausunto.